

Амма Солобуодата төрүттэммитэ 370,
Аммаҕа бурдук ыһыллыбыта 350 сылларыгар аналлаах кэтэхтэн ытыллар
XXII “Сээркээн Сэһэнньиттэр” Краеведческой ааҕылар

**Оскуола иннинээҕи оҕолорго бурдук ыһытын
билиһиннэрэр дьарык “Килиэп амтана”**

Толордо: Соморсуннааҕы оҕону
сайыннарар киин иитээччитэ
Федорова А.А. “Чэчир” уһуяан

Килиэп амтана.

Сыала: килиэп үүннэриитин оҕолорго билиһиннэри

Садаачата: Бурдук үүннэриитин туһунан билиилэрин хангатыы;
Килиэп оноруута сыраттан кэлэрин өйдөтүү;
Болѳомтону уонна сатабылы сайыннарыы;
Бурдук үүннэриитин уонна килиэпкэ ытыктабыллаах сыһыаны олохтооһун.

Туттуллар тэриллэр: проектор, компьютер, буспут килиэп арааһынай хартыыналара.

Бэлэмнэнии үлэ : Аммаҕа былыр - былыргыттан бурдук үүннэриитинэн дьарыгырар улуус буоларын билиһиннэри, бурдук хомуйуутун туһунан бэсиэдэ, өс хоһооннору үөрэтии, бурдук хомуурун хаартыскаҕа көрдөрүү.

Хаамыыта:

Оонньуу туругар киллэри:

Оҕолоор! Бүгүн биһиги биир дьиктини билиэхпит, ону билэргэ таабырынна таайаххайын эрэ?

Итээччи таабырын таайтарар: 1. «Буорга булкуллубутум, тааска тардыллыбытым, уокка хаппытым, куртахха буспутум,» - диир баар уһу.

(Бурдук) **2.** Сахархай оҕонньор сахархай төбөтүн кыайбат үһү. (Бурдук)

Бэсиэдэ:

- Күн аайы дьизэбитигэр уонна уһуйааммытыгар остуолга уураллар, ол тугуй? Остуолга кини саамай сүрүн миэстэни ылар.(килиэп)

- Кинини туохтан онороллоруй?(бурдуктан)

- Бурдук туохтан ылалларый? (бурдук туорааҕа)

Бурдук гербарийын тутан – хабан көрдөрүү. (овес, рожь, ячмень у.д.а.)

Дидактической оонньуу: «Сөпкө хомуй»

Сыала: Манган бурдуктан уонна хара бурдуктан буспут астары булааһын.

Билиини ханатыы:

Сир киһини аһатар.Килиэп уонна минньигэс бурдук аһа буһарыгар туох үлэ барыахтаабы?

слайд көрдөрүүтэ(ыһыы кэмин көрдөрүү)

- Бурдугу ким үүннэрэрий?

- Бурдук үүннэрээччилэр араас профессиялара. Тракторист, шофёр, комбайнёр, агроном

- Бааһынаҕа тугу гыналларый? Сир хоруталлар, уу ыстараллар, бурдук сизмэтин ыһаллар, бурдук хомуйаллар.

- Ханнык техниканы тутталларый?трактор, комбайн, сеялка.

- Трактор тугу гынар? хорутар
- Тракторга үлэлиир киһи профессията? тракторист
- Бурдугу ханнык техника ыһарый? сеялка

Иитээччи: Чэйин эрэ оҕолоор! Биһиги билигин оонньуубут - биһиги оҕолоор бааһынаҕа олордубут бурдук туораахтарабыт!

Динамической тохтобул «Буорга түспүт бурдук туорааҕа»

- Буорга түспүт бурдук туорааҕа(чохчойон олоролор)
- күн тыкпытыгар бурдукпут силис тардан үүнэн барар (илиилэрбит төбөбүт оройугар)
- ардах – самыр түһэр, бурдукпут үүннэр – үүнэн иһэр (аргаайдык тураллар)
- Умнастарбыт сырдыкка тардыһаллар, илиилэрбит үөһэ - үөһэ уунамыт далбаатыбыт. - (хас да төгүл)
- Оҕолоор бурдук буспутун хантан билэбитий?
- Бурдук хомуйуутугар ханнык техниканы туһаналларый ?
- Комбайн – үүнэн турар умнаһы быһа охсон ылар, иһигэр туораахтаарын туспа араарар уонна умнаһын солومону эмиэ туһунан араарар техника.
- Комбайн бурдугу араарбытын кэннэ массыынан тийэн элеваторга тийээллэр.(хатылыыллар сүһүөбүнэн э-ле-ва-тор)

- Элеватор диэн оҕолоор бурдугу харайар, куурдар уонна ыраастыыр улахан тутуу. Элеватортон туораахтарбытын ыраастыыр собуоттарга барар, онно бурдук туораахтарын үлтү мэлийэннэр бурдук онороллор.
- Дьэ ол кэннэ бурдукпут килиэп буһарар пекарняларга уонна кондитерскайдарга барар.

- Пекарняларга улахан чааннарга килиэп буһарар аһытыыга бурдугу уонна уу, туус, арыы эбэннэр тиэстэ мэһийэллэр.
- Тиэстэбитин мэһийэн баран анаммыт килиэп форматыгар уганнар улахан оһохторго буһараллар.
- Этин эрэ оҕолоор кимий кини? Тиэстэттэн мип - минньигэс килиэп буһарар киһи идэтэ? Саамай сөп - Пекарь(килиэп буһарааччы).

Дидактической оонньуу: «Бурдук суола: туораахтан минньигэс килиэп».

Сыала: Бурдук үүнэриититтэн килиэп буһарытын суолун хатылааһын.

Дьарык түмүгэ:

- Оҕолоор бүгүһүнү дьарыктан туох сананы биллигит? Тугу ордук сөбүлээтигит?
- Ким тугу ситистэ?
- Бурдук үүнэрээччилэр, килиэп онорооччулар идэлэрин ааттаталаан эрэ?
- Тоҕо манньк этэллэрий: «?».
- Дьэ оҕолоор, биһиги айаммыт бүтэр уһугар кэллибит . Бу дьарык кэһнэ бурдук хайдах үүнэрин, хайдах хомулларын уонна минньигэс килиэп буолан тахсан маҕаһыһынна атылланарын биллибит.Бурдук, бурдугу үүннэри - биһиги өбүгэлэрбититтэн кэлбит үгэспит. ону харыстыахтаахпыт уонна кэһн туттуохтаахпыт.

Туханыллыбыт литература:

1. Караканов П. Амма бурдуга: Бэлиэтээһиннэр, интервьюлар, очеркалар.- Дьокуускай, 1996.-160 с.
2. Караканов П.И. Бурдук баар – киһи баар: ыстатыйалар хомурунньуктара.-Дьокуускай: ООО Бизнес – справка, 2007.- 200 с.
3. Мээндиги – быйан дойдута.-Дьокуускай: Бичик, 2000.- 224 с.
4. Расскажите детям о хлебе.- Москва: Оникс, 2009.
5. Рудницкая Е. История хлеба.- Москва: Аст; 2011.